Tilastokeskus

Pvm 23.3.20222

Dnro TK/813/00.07/2022

Vastaanottaja Eduskunnan ympäristövaliokunta

YmV@eduskunta.fi

Viite HE 27/2022

Asia

Lausunto Eduskunnan ympäristövaliokunnan lausuntopyyntöön Hallituksen esityksestä eduskunnalle ilmastolaiksi

Yleisiä huomioita

Tilastokeskus kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi Eduskunnan ympäristövaliokunnassa. Tilastokeskus vastasi 7.9.2021 ympäristöministeriön aikaisempaan lausuntopyyntöön ilmastolain päivityksestä. Aikaisemman lausunnon yleiset kommentit ovat edelleen ajankohtaisia.

Vaikka hallituksen esitys ilmastolaiksi ei muuta Tilastokeskuksen raportointi- ja seurantavastuita, ovat toimintaympäristön muutokset, kuten kiristyneet hillintävelvoitteet ja monimutkaistuneet raportointivaatimukset, lisänneet haasteita niiden täyttämisessä. Myös päästöjen vähentämiseksi ja nielujen kasvattamiseksi suunniteltujen uusien toimien vaikutusten seuranta kasvihuonekaasuinventaariossa edellyttää uusien menetelmien kehittämistä. Tämä tarkoittaa, että inventaariota hyödyntävää tutkimusta on kohdennetusti lisättävä. Myös tiedonkeruita ja laskentajärjestelmiä on uudistettava ja täydennettävä tietomäärän kasvun ja muuttumisen myötä. Ilmastotoimien vaikutusten näkyminen inventaariossa on edellytys kansallisten tavoitteiden ja kansainvälisten velvoitteiden seurannalle. Nykyiset kasvihuonekaasuinventaariojärjestelmälle allokoidut resurssit eivät anna mahdollisuutta kaikkien toimien vaikutusten seurannalle.

Esityksessä merkittävimpien viranomaisvaikutusten on arvioitu kohdistuvan ministeriöihin ja ELY-keskuksille (luku 4.2.5). Ympäristöministeriölle ja maa- ja metsätalousministeriölle ehdotetaankin resurssilisäyksiä (henkilölisäyksiä ja lisärahoitusta) ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmään tuleviin muutoksiin. Ministeriöt tarvitsevat suunnitelmien laadinnassa ja arvioinnissa monipuolista tietoa, kuten tarkempia tietoja päästöistä ja nieluista, niihin vaikuttavista tekijöistä ja tulevasta kehityksestä sekä hillintätoimista ja niiden vaikuttavuudesta ja kustannuksista. Lisäksi tietoa tarvitaan mm. ilmastomuutoksen hillintä- ja sopeutumistoimien vaikutuksesta kansantalouteen, yritysten toimintaan, kansalaisten talouteen ja hyvinvointiin. Kasvihuonekaasuinventaariojärjestelmän tuottamat tiedot ovat suunnitelmien lähtökohta, siksi myös niiden tuottamisen edellytyksiä tulisi parantaa.

Tiedontuotannon haasteet muun muassa Tilastokeskuksessa ja muissa kansalliseen inventaariojärjestelmään osallistuvissa asiantuntijalaitoksissa kuten Luonnonvarakeskuksessa ja Suomen ympäristökeskuksessa ovat merkittävästi lisääntymässä erityisesti EU:n raportointivelvoitteiden lisääntymisen myötä. Etenkin LULUCF-sektorin mukaan ottaminen EU:n 2030 velvoitteisiin lisää raportointitaakkaa velvoitteiden monimutkaisten laskentasääntöjen takia. Tietoa on tuotettava suuremmalla tarkkuudella ja tietojen verifiointiin on jatkossa

panostettava enemmän. Näitä haasteita ei ole otettu huomioon lakiesityksen resurssitarpeiden arvioinnissa.

Myös taakanjakosektorin toimintaympäristössä tapahtuvat nopeat muutokset erityisesti liikenteen ja energian osalta yhdistettynä tietotarpeiden kasvuun ja merkittävään päästövähennystavoitteeseen vaikuttavat inventaariojärjestelmän työmäärää kasvattavasti ja edellyttävät investointeja tietojen tuottamiseen liittyviin tietojärjestelmiin ja tietovarantoihin. Tilastokeskus on hakenut kehysrahoitusta päästö- ja energiatietoihin keskittyvän uuden PÄRE-tietojärjestelmän kehittämiseen ja vastaavasti liikenteen ja työkoneiden energia- ja päästölaskentajärjestelmän kehittämiseen. Järjestelmien investointikustannukset ovat yhteensä noin 4 miljoonaa euroa. Tilastokeskus painottaa näiden resurssien huomioon ottamista ja tietotuotannon turvaamista myös ilmastolain toimeenpanon seurannan varmistamiseksi, koska ilman niitä tiedot kansallista päästöistä ja poistumista eivät tule vastaamaan tarpeisiin. Tilastokeskus antaa mielellään lisätietoja kehittämis- ja rahoitustarpeista.

Yksityiskohtaiset kommentit

Luku 4.2.2 Ilmastovaikutukset

Luvussa 4.2.2 Ilmastovaikutukset perustellaan mm. maankäyttösektorin suunnitelman tarpeellisuutta ja kuvataan sektorin merkitystä Suomessa. Tilastokeskus yhtyy esitettyyn arvioon vaikkakin perustelut on esitetty osittain virheellisesti. Tekstissä maankäyttösektorin vuosien 2017, 2018 ja 2019 nettonielujen vuosittaiset vaihtelut esitetään esimerkkeinä niihin liittyvinä epävarmuuksina. Tästä ei kuitenkaan ole kyse, vaan vaihtelut nettonielussa ovat todellisia. Niihin ovat vaikuttaneet erityisesti suuret vaihtelut hakkuumäärissä. Niiden kehittymiseen voidaan vaikuttaa politiikkatoimilla.

Inventaarion menetelmälliset epävarmuudet vaikuttavat arvioitujen päästöjen ja poistumien tasoon, menetelmien kehittyessä arvioitujen päästöjen ja poistumisen taso voi muuttua. Muutokset voivat olla merkittäviä, maankäyttöluokkien pinta-alat ovat suuret, jolloin pienetkin parametrimuutokset näkyvät määrällisesti suurina muutoksina päästöluvuissa.

Lakiehdotuksen 6 momentti, kohta 9, maankäyttösektorin määritelmä

Maankäyttösektorin määritelmästä puuttuu kasvihuonekaasuinventaarion luokka **puutuotteet.** Puutuotteet ovat erillinen varasto inventaarion maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous -sektorilla, ja se kytkeytyy erityisesti metsätaloussektoriin. Se mainitsematta jättäminen maankäyttösektorin määritelmässä tarkoittaisi, ettei puutuotteiden laskenta tulisi mukaan kansallisten tavoitteiden määritelmiin. Siksi puutuotteet tulisi lisätä kyseiseen määritelmään. Muutosehdotus alla:

Tässä laissa tarkoitetaan

...

9) maankäyttösektorilla kansallisessa kasvihuonekaasujen inventaariojärjestelmässä käytettävän maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous -sektorin mukaisia maankäyttöluokkia ja puutuotteita:
a) metsämaa,
b) viljelysmaa
c) ruohikkoalueet
d) kosteikot
e) rakennettu maa
f) muu maa
g) puutuotteet.

Kyseisen momentin lisäksi, maankäyttösektorin määritelmä esiintyy myös muissa kohdissa lakiehdotusta ja sen perusteluita, ne tulisi korjata vastaavasti.

Lakiehdotuksen 9 momentti, Ilmastovuosikertomus

Momentissa 9 on luettelo ilmastovuosikertomukseen sisällytettävistä tiedoista. Momentin 1. kohdan mukaan ilmastokertomukseen tulee sisällyttää päästöjen ja poistumien kehitystä koskevat tiedot, jotka perustuisivat kansallisen inventaariojärjestelmän tuottamaan aineistoon. Tilastokeskus vastaa kansallisena inventaarioyksikkönä yhdessä kansalliseen inventaariojärjestelmään osallistuvien asiantuntijalaitosten kanssa (Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus ja Energiavirasto) kyseisten tietojen tuottamisesta. Tilastokeskus laskee kyseisen energia- ja teollisuusprosesseihin liittyvät päästötiedot. Tilastokeskuksen energia-, liikenne- ja jätetilastojen tuottamia tietoja käytetään päästölaskennassa ja myös keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan sisältyvien päästöjen ja poistumien tavoitteiden toteutumisen seurannassa (lakiehdotuksen momentin 9, kohta 2).

Tilastokeskus on valmistellut kahta merkittää hanketta, joilla on tarkoitus vastata myös ilmastokertomuksen tietotarpeisiin. PÄRE-tilastotuotantotietojärjestelmän suunnittelu käynnistettiin vuonna 2021. Järjestelmän tavoitteena on varmistaa kasvihuonekaasuinventaarion ja myös energia- ja jätetilastojen velvoitteiden mukaisten tietojen tuottaminen mahdollisimman kattavasti ja tehokkaasti varmistaen aihealueen tietojen yhdenmukaisuus ja yhdistettävyys. Nykyinen, palvelukyvyiltäänkin riittämätön, järjestelmä on tullut tiensä päähän, eikä vaatimusten mukaista tietotuotantoa voida taata lähitulevaisuudessa. Uusi järjestelmä palvelisi kasvihuonekaasuinventaarion energia- ja teollisuusprosessit sektoreiden laskentaa ja myös keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan kuuluvien päästövähennystavoitteiden toteutumisen seurantaa. Tilastokeskus on hakenut kehitysrahoitusta hankkeelle 2,6 miljoonaa euroa vuosille 2023 ja 2024. Lisäksi Tilastokeskus on hakenut lisätalousarviosta rahoitusta hankkeeseen liittyvän kriittisen kehittämisen jatkuvuuden turvaamiseksi 400 000 euroa tälle vuodelle.

Muutama vuosi sitten Liikenne- ja viestintäministeriö aloitti liikenteen energia- ja päästölaskennan turvaamiseen liittyvän esiselvityksen. Selvitys tilattiin Tilastokeskuksesta ja VTT:ltä. Viime vuonna LVM esitti, että tämä laskenta tehtäisiin jatkossa Tilastokeskuksessa. VTT, joka aiemmin on tuottanut liikenteen päästötiedot sekä kasvihuonekaasuinventaarioon että lähes kaikkiin liikenteen tietoja sisältäviin suunnitelmiin ja strategioihin, ei päivitä enää LIPASTO-järjestelmänsä laskentaparametrejä. Tilastokeskus on ilmoittanut, että tarvitsee hankkeeseen ulkopuolisen rahoituksen sekä kehittämiselle että pysyvälle ylläpidolle. Tätä ei ole kuitenkaan saatu eikä jatkotoimenpiteitä ole voitu aloittaa.

Liikenteen päästöjen vähentämistavoitteet ovat merkittävät ja liikenteen voimalähteet ja polttoaineet ovat muuttumassa. Vaatimukset liikenteen päästötietojen laskennan kehittämiselle ovat korostuneet, paitsi inventaariossa myös päästöjen vähennystoimien suunnittelussa ja tavoitteiden toteutumisen seurannassa. Uuden laskentajärjestelmän kehittäminen tulisi voida aloittaa pikaisesti, jotta Keskipitkän aikavälin suunnitelmassa tärkeässä roolissa oleva liikenteen päästöt ja niihin suunnitelmien toimien vaikutukset voitaisiin laskea kattavasti ja luotettavasti. Tilastokeskus on hakenut kehitysrahoitusta hankkeelle yhteensä noin 1 miljoona euroa vuosille 2022 ja 2023, ja pysyviin ylläpito- ja tuotantomenoihin 166 000 euroa vuodessa. Hanke aloitetaan aikaisintaan syksyllä 2022 tai aikaisintaan 3 kuukautta rahoituksen varmistumisesta. Hanke kestäisi noin 1,5 vuotta.

Helsingissä 23.3.2022

Ylijohtaja Johanna Laiho-Kauranne

Ryhmäpäällikkö Jukka Pakola